

DOI 10.51558/2490-3647.2023.8.2.83

UDK 811.512.161'42

Primljeno: 10. 06. 2023.

Izvorni naučni rad

Original scientific paper

Mirsad Turanović, Amina Ajdinović Mehović

STRATEGIJE PRIVIDNE EMPATIJE I POLARIZACIJE U KEMALISTIČKOM DISKURSU

U radu se analiziraju diskurzivne strategije prividne empatije i ideološke polarizacije, koje su korištene s ciljem legitimiziranja diskriminacije nad pokrivenim studenticama u Republici Turskoj. Tom složenom društvenom problemu pristupili smo iz ugla kritičke analize diskursa, koja predstavlja interdisciplinarno istraživačko područje u čijem se središtu nalazi interes za istraživanje manipulativne upotrebe jezika. Zabrana pokrivanja na univerzitetima u Turskoj bila je plod kemalističke koncepcije modernizma i hegemonije koju su uspostavile kemalističke elite. Važnu ulogu u održanju te hegemonije igrali su i mediji čiji je primarni cilj bio legitimizirati društvenu nepravdu i štititi društveni poredak zasnovan na asimetričnoj distribuciji moći. Tu ulogu mediji su vršili kroz manipulativnu upotrebu jezika unutar jasno prepoznatljivih diskurzivnih strategija, što je i pokazala analiza novinskog teksta koji je predmet ovoga rada.

Ključne riječi: kemalistički diskurs; diskurzivne strategije; prividna empatija; polarizacija

1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR

Ovaj rad ima za cilj istražiti diskurzivne strategije prividne empatije i ideološke polarizacije u kemalističkom diskursu, sa posebnim akcentom na manipulativnoj upotrebi jezika s ciljem legitimiziranja diskriminacije nad pokrivenim studenticama u Republici Turskoj. Teorijsko-metodološki okvir rada čini kritička analiza diskursa (u nastavku CDA), koja uvjetuje i njegov interdisciplinarni karakter. CDA ima čvrsto

utemeljenje u lingvistici, prije svega u sistemskoj funkcionalnoj lingvistici (u nastavku SFL), koja naglašava važnost društvenog konteksta, odnosno kulturnog i situacijskog konteksta, u razvoju i upotrebi jezika (Bloor, Bloor 2007). Ključna postavka SFL, koja je osigurala teorijsku podlogu za CDA, jeste primat paradigmatike u odnosu na sintagmatsku dimenziju jezika. Michael A. K. Halliday smatra da je lingvistika prije SFL uglavnom svodila jezik na sintagmatsku dimenziju. Zaokret koji on pravi sažet je u sljedećem:

„Ali značenje je izbor: odabir između opcija koje se javljaju u okruženju drugih opcija; moć jezika leži u tome što je on organiziran kao ogromna mreža međusobno povezanih izbora.”

Ova razlika se dalje reflektira i na metodološki postupak koji koristi i CDA: „Budući da je jezik semiotički potencijal, opis jezika je opis izbora” (Halliday 2003: 193).

SFL naglašava dijalektički odnos jezičkog i društvenog sistema te aktivnu ulogu koju jezik igra u konstruiranju našeg iskustva i doživljaja svijeta, ali nema kritički impuls i imperativ angažiranosti. Kritički impuls unutar lingvistike prvi put se pojavljuje krajem sedamdesetih godina 20. stoljeća kod grupe lingvista i književnih kritičara okupljenih na University of East Anglia. Oni su izdali zbornik *Language and Control* (Fowler 1979) u kojem su imali za cilj ponuditi jedan sistematiziran model jezičke analize koji je, kako su se nadali, trebao doprinijeti razvoju „originalne, kritičke i praktične teorije jezika u društvu”. Pokazali su da lingvistička forma nije samo posljedica već i sastavni dio društvenih procesa jer kad društveni procesi i strukture nađu izraz u jeziku, onda dolazi do njihove afirmacije i konsolidacije (Fowler, Kress 1979). Drugačije kazano, jezik ne samo da odražava društvenu stvarnost, već je i održava/reproducira. U metodološkom smislu važan je i njihov zaključak da nije dovoljno poznavati deskriptivnu aparaturu lingvistike da bi se kroz tekst kritički analizirao neki društveni fenomen, već da se tekst može razumjeti samo uz poznavanje relevantnog diskursa: “Lingvistička deskripcija dolazi u kasnijoj fazi, kao sredstvo da bi se dobila potvrda znakovitosti koju je neko heuristički pripisao tekstu” (Fowler 1996: 9-10).

CDA preuzima od SFL postavku o dijalektičkom odnosu jezičkog i društvenog sistema, a od kritičke lingvistike preuzima interes za demistificiranje ideoloških procesa koji se reflektiraju na jezičku strukturu, s tim da, za razliku od kritičke lingvistike, CDA u centar interesovanja postavlja pojam diskursa i jezik definira kao formu društvene prakse koja može ne samo afirmirati, već i konstituirati društvenu ‘stvarnost’ utemeljenu na nejednakim odnosima moći. Da bi se izbjegao rizik od

pristrasnosti u analizi društvenih procesa, CDA naglašava važnost principa triangulacije, odnosno interdisciplinarnog pristupa koji će u analizu jezičkog materijala uključiti historijsku, političku, sociološku i psihološku dimenziju analize i interpretacije specifičnog diskurzivnog čina (Wodak 2006).

Polazeći od iznesenih postulata CDA formulirali smo metodološki okvir ovoga rada. Na osnovu kratkog uvida u relevantnu, recentnu literaturu o kemalizmu (obim rada nam ne ostavlja prostora za širi uvid), heuristički ćemo pripisati znakovitost tekstu koji analiziramo nakon čega ćemo lingvističkom deskripcijom provjeriti da li upotreba određenih jezičkih elemenata u tekstu ima ideološku pozadinu, odnosno da li se radi o manipulativnoj upotrebi jezika s ciljem legitimiziranja diskriminacije. Lingvističkom deskripcijom obuhvaćeni su svi jezički elementi čija varijabilnost može biti ideološki motivirana.

2. KEMALISTIČKI DISKURS

Kao što je ranije rečeno, ovaj rad ima za cilj analizirati manipulativnu upotrebu jezika u cilju legitimiziranja nepravde nad pokrivenim studenticama u Republici Turskoj u drugoj polovini 20. i početkom 21. stoljeća. Uzrok spomenute društvene nepravde leži u koncepciji modernizma, koju su u Republici Turskoj oblikovale i nametnule političke i intelektualne elite, predvođene Mustafom Kemalom, osnivačem Republike. Prema toj koncepciji, modernizacija označava nastojanje da se dostigne „nivo savremene civilizacije“ (*muâsir medeniyet seviyesi*), koje se manifestira kao slijepo oponašanje Zapada. Zahvaljujući svom mimetičkom karakteru modernizacijski projekat u Turskoj rezultirao je time da je modernizacija izjednačena sa vesternizacijom, a jedna od posljedica toga jeste i prihvatanje evropskih predrasuda o islamu (Sayyid 1997; Cronin 2014). Najznačajnija predrasuda, odnosno konstrukt orijentalističkog diskursa, koji je primarno oblikovao kemalistički diskurs jeste ontološka shema prema kojoj je islam, kao osnovno obilježje Orijenta, imanentno nazadan i kao takav predstavlja prepreku progresu (Richardson 2004). U takvom diskursu važno mjesto zauzimala je kritika prakse pokrivanja žena, utemeljena na premisi da je cijelo društvo osjećalo razorne posljedice pokrivanja i isključivanja žena iz društvenog života i da je to bio glavni razlog zaostalosti muslimanskog svijeta (Cronin 2014). Takav antagonistički odnos prema islamu u Turskoj rezultirao je rigidnim sekularnim režimom u kojem je vjeri dopušteno da obitava samo unutar granica džamije i čovjekove savjesti (Turan 2015; Tanör 1999).

Iako je kemalistički režim u ranom periodu proveo niz radikalnih reformi kako bi neutralizirao prisustvo i utjecaj vjere u javnom životu, u tom periodu vlast nije donijela zakonsku zabranu pokrivanja na nivou države već je nastojala preko lokalnih vlasti urediti i taj segment društvenog života, boreći se, prije svega, protiv prakse nošenja *çarşafa* i vela preko lica. Tek u drugoj polovici 20. stoljeća, kada dolazi do primijetnog porasta broja pokrivenih studentica na univerzitetima u Turskoj, vlast uvodi zabranu pokrivanja na univerzitetima i drugim javnim ustanovama.

U cilju relativiziranja i legitimiziranja diskriminacije nad pokrivenim studenticama, kemalistički diskurs, koji je u to vrijeme bio dominantan u brojnim dnevnim novinama, koristi razne strategije jezičke manipulacije. U ovom radu ćemo analizirati na koji se način realiziraju strategije prividne empatije i ideološke polarizacije u jednom novinskom tekstu objavljenom 19. 10. 1998. godine u dnevnim novinama *Radikal*. Analizirani tekst donosimo u cijelosti na kraju rada kako bi se relevantnost analize i zaključaka mogla provjeriti. Uloga kemalističkog medijskog diskursa u legitimiziranju diskriminacije nad pokrivenim studenticama, koliko nam je poznato, do danas nije bila tema niti jednog istraživanja, stoga ovaj rad ima pionirski karakter.

3. ANALIZA

3.1. *Strategija prividne solidarnosti*

Autorica u prvom dijelu teksta eksplicitno iskazuje sažaljenje i solidarnost sa pokrivenim studenticama zbog onog što im se dešava pred vratima fakulteta:

Ben, bu kızlar üniversite kapılarında yalnızca başları örtülü oldukları için itilip kakıldıklarında, gözyaşlarımı tatamıyordum.

Kada su ove djevojke mrcvarili pred vratima fakulteta samo zato što su bile pokriveno, ja nisam mogla zadržati suze.

Na drugom mjestu iskazuje svoj stav po pitanju zabrane pokrivanja na univerzitetima i drugim javnim ustanovama:

Benim için başörtüsü takan kadınların çalışmaması, okumaması gerçek bir adaletsizlik örneği. Za mene je istinska nepravda to da pokriveno žene ne rade, ne studiraju.

Svoju solidarnost sa pokrivenim studentica, koje su žrtva diskriminacije, autorica iskazuje i upotrebom prisvojnog sufiksa za prvo lice množine, koji je ekvivalent prisvojne zamjenice u našem jeziku i koji svojom inkluzivnom semantikom izražava solidarnost i empatiju:

Burda, artik sorumluluk başörtülü kızlarımızı da düşüyor. Hangisi daha önemli: Okuyup hayatın içinde yerlerini almaları mı, birer piyon olarak kullanılıp yine evlere, kafeslere tukılmaları mı? Ovdje je odgovornost i na našim pokrivenim djevojkama. Šta je važnije: Da studiraju i zauzmu svoje mjesto u životu, ili da budu upotrijebljene kao pijuni i ponovo strpane u kuće i iza rešetaka.

Iako je autorica na tri mjesta eksplicitno iskazala svoje sažaljenje i solidarnost sa pokrivenim studenticama, pažljivijom analizom novinskog teksta mogu se utvrditi strategije negativnog predstavljanja koje pokazuju da je tim eksplicitnim iskazima samo postignut privid solidarnosti i empatije (*apparent empathy*), što prema van Dijk (2008: 48) predstavlja vrlo čestu strategiju manipulacije u diskriminatorskim diskursima. Tom strategijom autorica sebe pozicionira kao nekoga ko je solidaran sa diskriminiranim studenticama i, konsekvntno tome, objektivna u svom osvrtu na društveni problem o kojem piše. S te pozicije „objektivnog posmatrača“ ona će posegnuti za strategijom ideološke polarizacije koja, u konačnici, rezultira legitimiziranjem diskriminacije. U nastavku ćemo analizirati neke primjere jezičke manipulacije koji se zasnivaju na strategiji ideološke polarizacije.

3.2. Ideološka polarizacija

Najizraženije jezičko sredstvo kojim se u ovome tekstu pokrivene studentice predstavljaju negativno jesu zamjenice, koje su inače jedno od najčešćih jezičkih sredstava korištenih za ideološku polarizaciju kroz opoziciju *Mi - Oni* (van Dijk 2006a). Iako autorica prividno iskazuje sažaljenje prema pokrivenim studenticama, ona njih pozicionira, konstruira kao Drugog, kao pripadnike stranog, antagonističkog kolektiviteta. Nakon što kaže da je dodirna tačka između nje i pokrivenih studentica to što su pripadnice istog pola, u ambijentu gdje vlada „drsko i okrutno carstvo muškaraca“ (*hoyrat ve acımasız bir erkekler imparatorluğu*), autorica dodaje:

*Özellikle onların yaşadıkları topraklarda.
Naročito na prostorima na kojima one žive.*

Ideološka polarizacija, iskazana zamjenicom “one” (*onlar*), naglašena je izrazito stilogenim postupkom parcelacije kojim je gornja sintagma izdvojena iz strukture prethodne rečenice (Bakšić 2004). Pored toga, udaljenost i nepomirljivost dvije polarizirane skupine iskazana je i imenicom *toprak* “prostor, zemlja” u množini, koja se može posmatrati kao realizacija konceptualne metafore PROSTORNA UDALJENOST JESTE IDEJNA/IDEOLOŠKA UDALJENOST. Dakle, iako žive u istoj državi, dvije polarizirane skupine žive na različitim prostorima – ne dijele ni isti životni prostor, a kamoli iste ideje. U nastavku autorica daje prikaz stanja na “prostorima na kojima žive one”. Iz njene perspektive, tamo žive tri skupine žena:

1. *Okuyabilmeleri için, evden çıkabilmeleri için, varolmaları için başörtüsü takmak zorunda olanları vardı.*

Među njima je bilo onih koje su se morale pokriti da bi mogle studirati, da bi mogle izaći iz kuće, da bi postojale.

Prva skupina su žene koje su se morale pokriti ne samo da bi mogle izaći iz kuće i studirati, već da bi mogle uopće postojati, odnosno biti žive.

2. *Onlara zorla dayatılan kuralları, sonra gönüllü olarak benimseyenleri, sahipleneni vardı. Među njima je bilo onih koje su kasnije dobrovoljno prihvatile i počele braniti pravila, koja su im silom nametnuta.*

Iako je druga skupina žena kasnije “dobrovoljno prihvatila pravila”, među kojima je i pokrivanje, u prvom dijelu rečenice je istaknuto da su im ta pravila “nametnuta silom” (*zorla dayatılan*). Sam glagol *dayatmak* “nametnuti” ima semantičku komponentu *zorla* “silom, nasilu” jer znači *bir şeyi zorla kabul ettirmek* “**prisiliti** nekoga da prihvati nešto”. Prema tome, izraz *zorla dayatılan* “nametnut silom” predstavlja jednu vrstu pleonazma koji ima funkciju naglašavanja “njihovih” negativnih strana, onako kako je to definirao Van Dijk kroz pojam ‘ideološkog četverokuta’ (*ideological squaring*) (2006b).

3. *Türban takan, çarşaf giyen benim yanıma asla gelmeyen ve gelmeyecek olan, benim gibi zındıkları parça parça doğramak gerektiğine inananları da, muhakkak, vardı.*

Bilo je, sigurno, i onih koje nose turban, oblače čarşaf, koje meni nikada ne prilaze i nikada neće prilaziti, koje vjeruju da nevjernike poput mene treba isjeći na sitne komade.

Prikaz ove tri skupine “njihovih” žena predstavlja primjer tekstualne gradacije koja završava klimaksom (Katnić-Bakaršić 1996). Prva skupina su žene koje su se morale

pokriti ne samo da bi mogle studirati, već da bi mogle uopće ostati žive, druga skupina su žene koje ne samo da su prihvatile nametnuto im pokrivanje već su ga počele i braniti, a treća skupina su žene koje ne samo da brane nametnuto im pokrivanje već vjeruju i da nevjernike treba “isjeći na sitne komade”. Iz ovog gradacionog niza može se izvesti zaključak da je ključna razlika između “naših” i “njihovih žena” to da “na prostorima na kojima žive one” nema slobodnih žena, koje samostalno donose odluke o tome kako će živjeti i koja će pravila slijediti. Na “njihovim prostorima” žena je podređena, ponižena, skučena, a ponekad i fanatična, i te se premise ne dovode u pitanje. Zbog toga se ne treba čuditi što se “nastavlja žalosna rasprava u smislu ‘Recimo da **mi NJIMA** damo ta neka **njihova** prava, da li će **oni nama** dati ta i ta **naša** prava?’” (*Vay biz ON-LARA şu bu haklarını diyelim tanıdık, peki onlar bize şu şu haklarımızı tanıyacaklar mı? tartışması burkula burkula uzuyor*). Dakle, ne samo da postojimo *Mi* i *Oni*, već postoje i *Naša* i *Njihova* prava. Ovakve rasprave pokazuju da se “naše” faktičko uskraćivanje “njihovih” prava pravda “njihovim” hipotetičkim uskraćivanjem “naših” prava. Vjerovatno svjesna koliko je takva argumentacija nesuvisla, autorica stvara privid distanciranosti od takvih rasprava, što predstavlja još jednu od frekventnih strategija manipulacije u diskriminatornim diskursima (van Dijk 2008). Privid distanciranosti je realiziran upotrebom dva jezička sredstva. Kao prvo, zamjenica “njima” (*onlara*) napisana je velikim slovima, čime autorica kao da želi naglasiti da je rasprava utemeljena na ideološkoj polarizaciji i predstavljanju “njih” kao Drugih, iako i sama poseže za takvom polarizacijom i produbljuje je. Kao drugo, uz glagol *uzamak* “nastavljati se, dugo trajati” upotrijebljen je prilog *burkula burkula*, koji je uz pomoć načinskog konverba na -(y)A izveden iz glagola *burkulmak* “biti tužan, rastužiti se”. Budući da subjekat konverba na -(y)A mora biti koreferencijalan sa subjektom temeljne rečenice, izuzev kad se njime izražava neotuđiva posvojnost (npr. *içimiz burkuldu* „rastužili smo se“) (Čaušević 2018), nije jasno ko je tužan zbog te rasprave, ali je ipak tim prilogom proces *uzamak* “nastavljati se, dugo trajati” kvalificiran kao negativan. Nakon što je stvorila privid distanciranosti od “žalosnih” rasprava, autorica ponovo poseže za argumentacijom “svoje” strane:

Şimdi bu insanların demokratik haklar ve hukuk mücadelesi için değil, Kuran'ın kuralları için mücadele verdikleri ortada.

Sad, posve je jasno da se ovi ljudi ne bore za demokratska prava i pravo uopće, već za propise iz Kur'ana.

Ovaj kategorički sud potvrđuje da autorica ne osporava premisu o ideološkoj pozadini zahtjeva za pravo na obrazovanje pokrivenih studentica. Bez obzira što je prividno iskazala sažaljenje i solidarnost sa pokrivenim studenticama i distancirala se od “žalosnih” rasprava o “našim” i “njihovim” pravima, autorica ne dovodi u pitanje osnovna polazišta kemalističkog diskursa po pitanju pokrivanja žena:

- a) pokrivanje je ženama nametnuto silom,
- b) borba za pravo na studiranje pokrivenih studentica je paravan iza kojeg se krije borba za nametanja vjerskog poretka.

Drugu premisu potvrđuje i naslov teksta *Başörtüsü neyi örtüyor?* „Šta marama pokriva?“, koji nosi snažnu implikaturu da se iza borbe za pravo na studiranje pokrivenih studentica krije neki ideološki motiv. Budući da polazi sa ovakvih ideoloških pozicija, autorica nije u stanju da borbu pokrivenih žena za svoja prava posmatra u kontekstu borbe drugih žena za svoja prava. Iako pokazuje prividnu solidarnost sa njima, ona ih posmatra u kontekstu antagonističkog kolektiviteta:

Benim için başörtüsü takan kadınların çalışmaması, okumaması gerçek bir adaletsizlik örneği. Zira aynı düşünceleri paylaşan erkekler için, böyle bir ayrımcılığın kurbanı olmak söz konusu değil.

Za mene je istinska nepravda to da pokrivenene žene ne rade, ne studiraju. Jer ne postoji mogućnost da muškarci, koji dijele ista razmišljanja, budu žrtve takve diskriminacije.

Za autoricu nije nepravda to da pokrivenene žene ne rade, ne studiraju dok druge, nepokrivenene, žene rade, studiraju već je nepravda to da pokrivenene žene ne rade i ne studiraju dok muškarci istih shvatanja rade, studiraju. Drugačije kazano, nepravda nad pokrivenim ženama bi se otklonila kad bi se i muškarcima istih shvatanja zabranilo da studiraju i rade; oni žive na istim “prostorima” i za njih treba da važe ista pravila! S druge strane, faktička diskriminacija nad pokrivenim studenticama se zamagljuje upotrebom glagolske imenice na -mA, koja u principu nosi značenje potencijalne radnje, lišene faktualnosti. Manipulativni karakter upotrebe ovog glagolskog oblika postaje jasan kada se on kontrastira sa upotrebom glagolske imenice na -DIk u rečenici u kojoj se govori o ideološkoj pozadini borbe za pravo na studiranje pokrivenih studentica. Za razliku od imenice na -mA, glagolska imenica na -DIk nosi oznaku vremena i njome se izražava konkretna glagolska radnja (Čaušević 2018: 84):

Glagolska imenica na -DIK	Glagolska imenica na -mA
<p><i>...bu insanların Kuran'ın kuralları için</i></p> <p>MÜCADELE VERDİKLERİ</p> <p>“(to) što se ovi ljudi bore za propise iz Kur'ana“</p>	<p><i>başörtüsü takan kadınların</i></p> <p>ÇALIŞMAMASI, OKUMAMASI</p> <p>„(to) da pokrivene žene ne rade, ne studiraju“</p>
<p>funkcija: naglasiti konkretnost, faktualnost</p> <p>“njihove” negativne radnje</p>	<p>funkcija: ublažiti, zamagliti konkretnost, faktualnost</p> <p>“naše” negativne radnje</p>

Diskriminacija nad pokrivenim studenticama je u prvom dijelu teksta mistificirana i legitimizirana reproduciranjem ideološke polarizacije, utemeljene na neupitnim premisama o motivima djelovanja antagonističke strane. Tako zacrtana ideološka pozicija u nastavku teksta se dodatno legitimizira na dva načina: a) pozivanjem na relevantan izvor, b) isticanjem negativnog postupka antagonističke strane kojim se sinegdoški predstavlja cijela grupa.

a) Kako bi potvrdila ispravnost svojih stavova, autorica se poziva na relevantan izvor. U ovom slučaju to je *başörtülü çok değerli hukukçu* “jako cijenjena pokrivena pravница”. Njen legitimitet proizilazi iz činjenice da ona poznaje i predstavlja domen prava, koje je mjerilo zakonitosti i na kojem počiva društveni poredak. Uz to, ona je „pokrivena“, što znači da pripada „njima“, pa bi druga strana trebala lakše prihvatiti njen sljedeći stav:

Geçenlerde sohbet ettiğim başörtülü çok değerli hukukçu bir hanım: „Onlara anlatmak isterdim”, diyordu, “okumalarının, çalışmalarının çok daha mühim olduğunu anlatmak isterdim”.

Jedna jako cijenjena pokrivena pravница, s kojom sam nedavno razgovarala, kaže: „Voljela bih im objasniti da je mnogo važnije da studiraju i rade, to bih im voljela objasniti”.

Dvije stvari su uočljive na planu izraza u citiranom dijelu koji se pripisuje pokrivenoj pravnici. Kao prvo, ona dva puta ponavlja *onlara anlatmak isterdim* “voljela bih im objasniti”. Ova strategija predstavlja realizaciju konceptualne metafore VIŠE FORME JE VIŠE SADRŽAJA (Lakoff, Johnson 2003)¹, kojom se naglašava nemogućnost da se dopre do umova pokrivenih studentica, koje žive na “njihovim prostorima” i kojima je nametnuto pokrivanje. S druge strane, indikativno je da kod komparativa nije iskazan pojam s kojim se poredi, čime se prešućuje “naša” negativna karakteristika, a to je da su zbog zabrane pokrivanja na univerzitetima

1. Lakoff i Johnson su u ovom djelu pokazali da metafora nije puka stilska figura već čovjeku inherentni spoznajni mehanizam, zasnovan na preslikavanju iskustvenog domena na apstraktne koncepte. Otud i naziv konceptualna metafora.

pokrivene studentice prisiljene da biraju između svojih vjerskih uvjerenja i mogućnosti da studiraju i rade.

b) Nakon pozivanja na vjerodostojan izvor, autorica koristi još jedno manipulativno sredstvo diskriminatorskih diskursa: generalizaciju. Ova strategija se zasniva na tome da se protivnička strana predstavi negativno tako što se navodi neki konkretni primjer “njihovog” postupanja čije se negativne karakteristike sinegdoški prenose s dijela na cjelinu (Richardson 2007). Autorica navodi da su na dva univerziteta studenti, koji su protestovali protiv zabrane marame, napali druge studente, koji su štampali brošure protiv pokrivanja na univerzitetima, nanijevši pri tome teške povrede trojici studenata. Ideološka polarizacija, koja je u prethodnom dijelu teksta realizirana kroz opoziciju *Mi – Oni*, sad je realizirana kroz opoziciju *Mi – Ti*.

Sen başörtüsü hakkın için yürüyüşler düzenleyeceksin, afişinle, pankartınla politik bir harekete dönüştüreceksin, ‘Başörtüsü ve İnsan Hakları’ diye paneller vs. (ki dincilerin insan hakları adına verdikleri hiçbir mücadeleye şahit yoktur); sonra da birileri kalkıp başörtüsünü sorgularsa, bu kadar gündemde bir konu üstüne karşı fikirler beyan ederse, broşür basıp açarsa, demir çabuklarla onların üstlerine yürüyeceksin.

Ti ćeš prvo organizirati protesne šetnje za tvoje pravo na pokrivanje, svojim plakatima i transparentima ćeš to pretvoriti u politički pokret, zatim će na red doći paneli tipa „Marama i ljudska prava“ i sl. (s tim da nismo nigdje vidjeli da se pobornici teokratije bore za ljudska prava), a onda kad neko krene da propituje pokrivanje, da iznosi oprečno mišljenje o temi o kojoj se toliko priča, štampa brošure i postavlja štandove, ti ćeš krenuti na njih metalnim šipkama.

Upotreba emfatične i neformalnije zamjenice za drugo lice ima funkciju da naglasi bliskost situacijskog konteksta, te ogorčenost i ljutnju zbog postupka druge strane. Za razliku od diskriminacije nad pokrivenim studenticama, koja je predstavljena apstraktno i uopćeno, situacija u kojoj druga strana čini nešto negativno – fizički napada ljude suprotnih ubjeđenja – predstavljena je konkretno, uz mnoštvo detalja. Naredni korak nakon predstavlja antagonističke strane kroz negativni postupak jednog njenog dijela, koji se opet sinegdoški prenosi sa dijela na cjelinu, jeste da se taj negativni postupak koristi kao izgovor za diskriminaciju, odnosno da se njime legitimizira državni poredak ustanovljen na društvenoj nejednakosti. Nakon navođenja događaja tokom kojeg studenti, koji traže ukidanje zabrane pokrivanja, napadaju studente, koji traže da se pokrivanje zabrani, dolazi sljedeći zaključak:

Ve her zaman olduđu gibi kabak gençlerin başına pathiyor. Her zaman okkanın altına giden gençler; her zaman hakları kısıtlananlar kadınlar. Her zaman.

I kao i uvijek, koplja se slome na mladima. Uvijek su mladi ti koji plate ceh, uvijek su žene te kojima se uskrate prava. Uvijek.

Da je u nekom drugom kontekstu upotrijebljena, rečenica *her zaman hakları kısıtlananlar kadınlar* „uvijek su žene te kojima se uskrate prava“ predstavljala bi izraz ženske solidarnosti sa studenticama izloženim diskriminaciji. Ovako, to je samo manipulativna strategija izražavanja prividne solidarnosti kako bi se zamaglio, relativizirao stvarni uzrok diskriminacije: pokrivenim studenticama prava nisu uskraćena zato što je nekoliko studenata razbilo glave drugim studentima, već su im prava uskratili kemalističke elite koje su svoju hegemoniju (iz)gradile i održavale (re)producirajući strah od reakcionarnih snaga. Kao što udžbenici iz predmeta *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi* (Ataturkovi principi i historija revolucije) koriste priču o Kubilayu kako bi legitimizirali totalitarnu vlast i jednopartijski sistem, uspostavljen nakon osnivanja Republike Turske, tako i ova autorica koristi jedan incident kako bi oživjela strah od reakcionara i tako legitimizirala diskriminaciju pokrivenih studentica. Funkciju izražavanja prividne solidarnosti ima i upotreba prisvojnog sufiksa za prvo lice množine na kraju teksta:

Burda, artik sorumluluk başörtülü kızlarımızı da düşüyor. Hangisi daha önemli: Okuyup hayatın içinde yerlerini almaları mı, birer piyon olarak kullanılıp yine evlere, kafeslere tükülmaları mı? Ovdje je odgovornost i na našim pokrivenim djevojkama. Šta je važnije: Da studiraju i zauzmu svoje mjesto u životu, ili da budu upotrijebljene kao pijuni i ponovo strpane u kuće i iza rešetaka.

Bez obzira što autorica koristi prisvojni sufiks za prvo lice množine, koji u ovom slučaju ima funkciju da naglasi zajedništvo i solidarnost sa pokrivenim djevojkama, ona poseže za jednom od temeljnih diskurzivnih strategija predstavljanja pokrivenih žena u kemalističkom diskursu: deagentivizacijom. Prema toj strategiji, samo otkrivene žene mogu biti subjekat, odnosno agens radnje, i, kao takve, one „studiraju i zauzmu svoje mjesto u životu“ (*okuyup hayatın içinde yerlerini almaları*), dok su pokrivenne žene lišene agentivnosti. One nisu autonomni subjekat, koji djeluje svojom voljom, već su samo „upotrijebljene kao pijuni“ (*birer piyon olarak kullanılıp*). Jedini način da se oslobode, odnosno da prestanu biti pacijens/objekat i postanu agens/subjekat, jeste da se otkriju, studiraju i tako zauzmu svoje mjesto u društvu.

Posljednja rečenica teksta još jednom potvrđuje da kemalistički diskurs ne ostavlja prostor za alternativu: ili će se žene otkriti, da bi se mogle emancipirati, studirati i

raditi, ili će biti „strpane“ u kuće i kaveze, što u kemalističkom diskursu asocira na osmanski period i islamski poredak. To dalje znači da praksa pokrivanja vodi nazad, vraća društvo u „mračnjaštvo srednjeg vijeka“. Međutim, tursko društvo je u međuvremenu dokazalo da postoji alternativa. Današnja društveno-politička situacija u Turskoj je takva da pokrivenne žene mogu studirati, biti univerzitetske profesorice, gradonačelnice, ministrice, a da pri tome niko ne tjera otkrivene žene da se pokriju. Ne postoji strah da će neko nekoga natjerati da se pokrije – strah na kojem je kemalizam gradio svoju hegemoniju i od kojeg (je) živi(o).

4. ZAKLJUČAK

Analiza novinskog teksta, koji je predmet ovoga rada, pokazala je opravdanost i važnost uključivanja lingvistike u istraživanje društvenih pojava kao što su razne vrste nepravdi zasnovanih na asimetričnoj distribuciji moći, hegemonije, diskriminacije i sl. U ovom radu analizirali smo manipulativnu upotrebu jezika kroz diskurzivne strategije prividne empatije i ideološke polarizacije, kojim je kemalistički diskurs nastojao legitimizirati diskriminaciju nad pokrivenim studenticama u Republici Turskoj.

U prvom dijelu analiziranog novinskog teksta autorica na nekoliko mjesta eksplicitno iskazuje svoju empatiju i solidarnost sa pokrivenim studenticama, kojima je zbog marame na glavi bilo zabranjeno studiranje u Turskoj. Tu empatiju autorica iskazuje, prije svega, upotrebom prisvojnog sufiksa za prvo lice množine, koji je ekvivalent prisvojne zamjenice u bosanskom jeziku i koji svojom inkluzivnom semantikom ima za cilj iskazati empatiju i solidarnost. Međutim, pažljivijom analizom drugih jezičkih elemenata u tekstu dolazimo do zaključka da je autorica, zapravo, ostvarila samo privid empatije (*apparent empathy*) (van Dijk 2008) kako bi se ideološki pozicionirala kao neko ko tobož objektivno sudi o društvenom problemu o kojem piše, a stvarni joj je cilj legitimizirati nepravdu nad pokrivenim studenticama. Diskurzivna strategija kojom postiže taj cilj jeste binarna ideološka polarizacija konstruiranjem *našeg* i *njihovog* kolektiviteta. Upotrebom ličnih zamjenica *Mi-Oni*, glagolske imenica na *-mA*, generalizacijom, sinegdoškim predstavljanjem, de-agentivizacijom i sličnim jezičkim i diskurzivnim sredstvima, autorica ima za cilj predstaviti pokrivenne studentice kao dio stranog, antagonističkog kolektiviteta i kao oruđe u rukama zagovornika vjerskog poretka, čime se indirektno legitimizira i diskriminacija koja se vrši nad njima.

Dodatak: Analizirani tekst objavljen u turskim dnevnim novinama *Radikal* 19. 10. 1998. godine.

Başörtüsü neyi örtüyor?

Perihan Mağden: Yalnızca Pazartesi Dergisi için ayda bir kez yazı yazdığım günlerdi. Kitap Fuarı'ndaki Pazartesi stadında türbanlı kızlar yanıma gelip yazılarımı ne kadar beğendiklerini, sevdiklerini söylüyor, bir-ikisi benimle fotoğraf çekiyor, gidiyorlardı. Işıl ışıl kızlardı. Yazdıklarımın onlara uyacak hiçbir yanının olmaması gerekirdi. İşte yazdıklarımda onlara dair, akıllarından geçenlere dair şeyler buluyorlardı. Her şeyden önce onlar benim hemcinsimdi. Dışarıda hoyrat ve acımasız bir erkekler imparatorluğu hüküm sürmekteydi. Özellikle onların yaşadıkları topraklarda. Okuyabilmeleri için, evden çıkabilmeleri için, varolmaları için başörtüsü takmak zorunda olanları vardı. Onlara zorla dayatılan kuralları, sonra gönüllü olarak benimseyenleri, sahipleneni vardı. Türban takan, çarşaf giyen benim yanıma asla gelmeyen ve gelmeyecek olan, benim gibi zındıkları parça parça doğramak gerektiğine inanları da muhakkak vardı. Ben onları görmüyordum, görmek de istemiyordum. Beni gözleri ışıl ışıl bu kızlar ilgilendiriyordu. Ben, bu kızlar üniversite kapılarında yalnızca başları örtülü oldukları için itilip kakıldıklarında, gözyaşlarımı tutamıyordum.

'Vay biz ONLARA şu, bu haklarını diyelim tanıdık, peki onlar bize şu şu şu haklarımızı tanyacaklar mı?' tartışması burkula burkula uzuyor.

Şimdi bu insanların demokratik haklar ve hukuk mücadelesi için değil, Kuran'ın kuralları için mücadele verdikleri ortada. Ama Fazilet tabanı olsun, başörtüsü takanlar olsun, başörtüsünün yasaklanması hukuka aykırıdır diyenler olsun homojen bir bütün değil. O nedenle de kimin neyi, ne amaçla söylediğini iyice kavramadan, ağızımızdan köpükler saçarak faşist söylemlere dalmamızda fayda var.

Benim için başörtüsü takan kadınların çalışmaması, okumaması gerçek bir adaletsizlik örneği. Zira aynı düşünceleri paylaşan erkekler için, böyle bir ayrımcılığın kurbanı olmak söz konusu değil. Geçenlerde sohbet ettiğim başörtülü çok değerli hukukçu bir hanım: 'Onlara anlatmak isterdim' diyordu, 'okumalarının, çalışmalarının çok daha mühim olduğunu anlatmak isterdim.' Benim şahsi pencereden, başörtüsü bir kadın meselesi. Beni yalnızca kadınların okuyabilmeleri, çalışabilmeleri, hayatın içinde yer alabilmeleri ilgilendiriyor. Ama aldığımız şu kavşakta, bunun tam anlamıyla herkes tarafından 'kullanılmaya' müsait mümbit ve o derece de belalı bir toprağa dönüştüğü ortada.

Önce Ege Üniversitesi'nde, sonra Teknik Üniversite'nin Ayazağa Kampüsü'nde beter olaylar

yaşandı. Kafaları yarılmış öğrenciler, hastaneye götürülmek üzere bir minibüse doldurulurken, bir televizyon muhabiri sordu: 'Kim yaptı size bunları?'

'Özgürlük havarisi kesilenler.'

'Peki neden yaptılar?'

'Özgürlüklere katlanamadıkları için.'

Sen başörtüsü hakkın için yürüyüşler düzenleyeceksin, afişinle, pankartınla politik bir harekete dönüştüreceksin, 'Başörtüsü ve İnsan Hakları' diye paneller vs. (ki dincilerin insan hakları adına verdikleri hiçbir mücadeleye şahit olmuşluğumuz yoktur); sonra da birileri kalkıp başörtüsünü sorgularsa, bu kadar gündemde bir konu üstüne karşı fikirler beyan ederse, broşur basıp masa açarsa, demir çubuklarla onların üstlerine yürüyeceksin. Üç genç ölümle yaşam arasında gidip geliyor şimdi. Türban meselesi, büyük bir maharetle buralara kadar tırmandırıldı. Ve her zaman olduğu gibi kabak gençlerin başına patlıyor. Her zaman okkanın altına giden gençler, her zaman hakları kısıtlananlar kadınlar. Her zaman.

Sonra, bir türlü kurtulamadığımız o iğrenç görüntüler: Polis görüntüleri. Olaylar yaşandıktan sonra (ilk gün olan bitenler medyadan gizlenmiş), SİP'li gençler, ertesi gün bir protesto gösterisi düzenliyorlar okullarında. Vay sen misin okulunda gösteri düzenleyen! Polisimiz her zamanki kuşulsuz nefretiyle, huncuyla iş başında. Kaçmaya çalışan çocuklardan birine silahı dayıyorlar. Defalarca ekranda izliyoruz: Çocuğa silahını doğrultup peşinden, silahı çocuğu nişan alarak koşan polisi.

Türkiye 'ye musallat olduğu yıllar boyunca en çok 'imam hatip lisesini açmakla övünen' demirbaş Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel, başkanlık tartışmalarına filan ara verip, düşük bir profil izleyerek, sahenin kanatlarında gizlenmekte bugünlerde. Kendisi dünyanın en büyük zamanlama ustası olup, hangi zamanlarda insanların gözüne gözükmemesi gerektiğini mükemmelen bilir. Dinciliğin bugün geldiği noktada, bu 'ideolojinin' kimlere karşı kullanılmak üzere, kimler tarafından beslenip, semirildiğini hatırlamakta fayda var. Ve tabii bu itiş kakış esnasında kadınların haklarından taviz vermemekte. Burda, artık sorumluluk başörtülü kızlarımıza da düşüyor. Hangisi daha önemli: Okuyup hayatın içinde yerlerini almaları mı, birer piyon olarak kullanılıp yine evlere, kafeslere tıklmaları mı?

Šta pokriva marama?

Perihan Mağden: *Bilo je to onih dana kada sam pisala samo za časopis Pazartesi. Dok sam bila za štandom Pazartesi na sajmu knjiga, prilazile su mi djevojke u turbanima i govorile kako im se*

sviđaju moji tekstovi i kako ih vole čitati, poneka bi se slikala sa mnom i odlazile bi. Djevojke su blistale. U mojim tekstovima nije trebalo biti ništa što njima odgovara. Ali, eto, one su u mojim tekstovima pronalazile nešto o sebi, o onome što im je prolazilo kroz glavu. Prije svega, bile smo istog pola. Vani je vladalo drsko i okrutno carstvo muškaraca. Naročito na prostorima na kojima su one živjele. Među njima je bilo onih koje su se morale pokriti da bi mogle studirati, da bi mogle izaći iz kuće, da bi uopšte postojale. Među njima je bilo onih koje su kasnije dobrovoljno prihvatile i počele braniti pravila, koja su im silom nametnuta. Bilo je, sigurno, i onih koje nose turban, oblače čaršaf, koje meni nikada ne prilaze i nikada neće prilaziti, koje vjeruju da nevjernike poput mene treba isjeći na sitne komade. Ja njih nisam vidjela, nisam ih ni htjela vidjeti. Mene su zanimale djevojke blistavog pogleda. Kada su ove djevojke mrcvarili pred vratima fakulteta samo zato što su bile pokrivena, ja nisam mogla zadržati suze.

Nastavlja se žalosna rasprava u smislu „Recimo da mi NJIMA damo ova njihova prava, da li će oni nama dati ta i ta naša prava?“

Sad, posve je jasno da se ovi ljudi ne bore za demokratska prava i pravo uopće, već za propise iz Kur'ana. Ali nije to homogena cjelina, bilo da je u pitanju glasačka baza Stranke vrline, bilo da su u pitanju pokrivena žene, bilo da su u pitanju oni koji kažu da je zabrana nošenja marama protivna zakonu. Zbog toga bi bilo dobro da ne posežemo za fašističkom retorikom, pjeneći, dok ne shvatimo ko šta i zašto govori.

Za mene je istinska nepravda to da pokrivena žene ne rade, ne studiraju. Jer ne postoji mogućnost da muškarci, koji dijele ista razmišljanja, budu žrtve takve diskriminacije. Jedna jako cijenjena pokrivena pravica, s kojom sam nedavno razgovarala, kaže: „Voljela bih im objasniti da je mnogo važnije da studiraju i rade“. Iz moje perspektive, marama je žensko pitanje. Mene interesuje samo to da žene mogu studirati, raditi, zauzeti svoje mjesto u životu. Ali je jasno da se, na raskrsnici na kojoj se nalazimo, ovo pretvorilo u plodno, i isto toliko mučno tlo, pogodno da ga svako 'koristi'.

Prvo su se na Univerzitetu Ege desili grozni događaji, a kasnije i u kampusu Ayazaga na Tehničkom univerzitetu. Dok su studente razbijene glave ubacivali u minibus kako bi ih prebacili do bolnice, televizijski reporter ih je pitao: „Ko vam je to učinio?“

„Oni koji se predstavljaju kao borci za slobodu.“

„A zašto su to uradili?“

„Zato što ne mogu podnijeti slobodu?“

Ti ćeš prvo organizirati protesne šetnje za tvoje pravo na pokrivanje, svojim plakatima i transparentima ćeš to pretvoriti u politički pokret, zatim će na red doći paneli tipa „Marama i

ljudska prava“ isl. (s tim da nismo nigdje vidjeli da se pobornici teokratije bore za ljudska prava), a onda kad neko krene da propituje pokrivanje, da iznosi oprečno mišljenje o temi o kojoj se toliko priča, štampa brošure i postavlja štandove, ti ćeš krenuti na njih metalnim šipkama. Sada se tri mladića bore za život. Pitanje turbana je vrlo vješto dovedeno do eskalacije. I kao i uvijek, koplja se slome na mladima. Uvijek su mladi ti koji plate ceh, uvijek su žene te kojima se uskrate prava. Uvijek.

A poslije dolaze one odvratne scene, kojih nikako da se riješimo: scene sa policijom. Dan nakon ovih dešavanja (prvi dan se slučaj krio od javnosti) mladi iz Partije socijalističke vlasti organizuju proteste u svojim školama. E ti si se našao da organizuješ proteste! Naša policija je prionula na posao, pokazujući svu svoju, ničim uvjetovanu, mržnju. U jednog dječaka, koji pokušava bježati, uperuju pištolj. Na televiziji to prikazuju mnogo puta: Policajac koji je uperio pištolj u dijete i trči za njim, držeći ga na nišanu.

Predsjednik Sulejman Demirel, naš stalni inventar, 'koji se hvali time da je otvorio najviše škola za imame i hatibe' tokom godina u kojima je Turskoj visio za vratom, ovih je dana nakratko prekinuo rasprave o predsjedničkom sistemu i krije se iza scene. On je najveći majstor za tajming, odlično zna kad ne treba ljudima ići na oči. Imajući u vidu do koje se tačke danas došlo sa zagovoranjem teokratije, korisno je prisjetiti se ko ovu 'ideologiju' hrani, goji i protiv koga je želi koristiti. I, naravno, u ovom naguravanju ne odstupa nimalo od ženskih prava. Ovdje je odgovornost i na našim pokrivenim djevojkama. Šta je važnije: Da studiraju i zauzmu svoje mjesto u životu, ili da budu upotrijebljene kao pijuni i ponovo strpane u kuće i iza rešetaka.

LITERATURA:

1. Bakšić, Sabina (2004), "Neke stilske osobenosti romana *Iki Genç Kızın Romanı* Perihan Magden (na fonostilističkom, morfostilističkom i sintakso-stilističkom planu)", *POF*, Vol 52-53, 91-100.
2. Bloor, Meriel, Thomas Bloor (2007), *The Practice of Critical Discourse Analysis. An Introduction*, Hodder Arnold, London
3. Cronin, Stephanie (2014), "Introduction: Coercion or Empowerment? Anti-Veiling Campaigns: A Comparative Perspective", u: Cronin, Stephanie (ur.), *Anti-veiling campaigns in the Muslim world: Gender, modernism and the politics of dress*, Routledge, London, 1-37.
4. Čaušević, Ekrem (1996), *Gramatika suvremenog turskog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb
5. Fowler, Roger (ur.) (1979), *Language and Control*, Routledge & Kegan Paul, London
6. Fowler, Roger (1996), "On critical linguistics", u: Caldas-Coulthard, Carmen Rosa, Malcolm Coulthard (ur.), *Texts and Practices: Readings in Critical Discourse Analysis*, Routledge, London, 3-15.
7. Fowler, Roger, Gunther Kress (1979), "Critical linguistics", u: Fowler, Roger, (ur.), *Language and Control*, Routledge & Kegan Paul, London, 185-214.
8. Halliday, Michael A. K. (1978), *Language as Social Semiotic*, Edward Arnold, London
9. Halliday, Michael A. K. (2004), *An Introduction to Functional Grammar*, revised by Christian Matthiessen (3rd ed.), Edward Arnold, London
10. Halliday, Michael A. K. (2004), *The Language of Science*, ed. by Webster, Jonathan, Continuum, London
11. Katnić-Bakaršić, Marina (1996), *Gradacija (od figure do jezičke kategorije)*, Međunarodni centar za mir, Sarajevo
12. Lakoff, George, Mark Johnson (2003), *Metaphors We Live By*, University of Chicago Press, Chicago
13. Richardson, John E. (2007), *Analysing Newspapers*, Routledge, London
14. Richardson, John E. (2004), *(Mis)Representing Islam: The Racism and Rhetoric of British Broadsheet Newspapers*, John Benjamins, Amsterdam
15. Sayyid, Bobby S. (1997), *A Fundamental Fear: Eurocentrism and the Emergence of Islamism*, London/New York, Zed Books Ltd.

16. Tanör, Bülent (1999), "Laikleş(tir)me Kemalistler ve Din", u: Tunçay, Mete (ur.), *75 Yılda Düşünceler, Tartışmalar: Bilanço 98*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 183-195.
17. Turan, Ömer (2015), "Son Dönemde Kemalizme Demokratik Meşruiyet Arayışları", u: İnel, Ahmet, (ur.), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt 2: Kemalizm*, İletişim Yayınları, İstanbul, 592-601.
18. van Dijk, Teun (2006a), "Disocurse and Manipulation", *Discourse and Society*, 17(2), 356-383.
19. van Dijk, Teun (2006b), *Ideologija*, preveo s engleskog Živan Filippi, Golden marketing - Tehnička knjiga, Zagreb
20. van Dijk, Teun (2008), *Discourse and Power*, Palgrave: Macmillan, Basingstoke
21. Wodak, Ruth (2006), "Images in/and news in a globalised world: Introductory thoughts", u: Lassen, Inger, Jeanne Strunck, Torben Vestergaard (ur.), *Mediating Ideology in Text and Image*, Amsterdam: John Benjamins B. V., 1-19.

STRATEGIES OF APPARENT EMPATHY AND POLARIZATION IN KEMALISTIC DISCOURSE

Summary:

The paper analyzes the discursive strategies of apparent empathy and ideological polarization that were used to legitimize discrimination against covered female students in the Republic of Turkey. We approached this complex social problem from the point of view of critical discourse analysis, which represents an interdisciplinary research area centered on the interest in researching the manipulative use of language. The ban on wearing headscarves in universities in Turkey was the fruit of the Kemalist conception of modernism and hegemony established by the Kemalist elites. An important role in preserving that hegemony was also played by the media, whose primary goal was to legitimize social injustice and protect the social order based on an asymmetric distribution of power. They performed this role of the media through the manipulative use of language within clearly recognizable discursive strategies, which was shown by the analysis of the newspaper text that is the subject of this paper.

Key words: Kemalist discourse; discursive strategies; apparent empathy; polarization

Adrese autora

Authors' address

Mirsad Turanović
Univerzitet u Sarajevu
Filozofski Fakultet
mrturanov@gmail.com

Amina Ajdinović Mehović
Univerzitet u Sarajevu
Filozofski Fakultet
amina.ajdinovic@hotmail.com

